

บทที่ 3

การพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปี

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอการพรรณนาสถานที่ทั่วไปและจะแสดงตัวอย่างการพรรณนาสถานที่ในบางภาษาที่เกี่ยวข้อง และจะนำเสนอระบบการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบต่างๆ ที่ใช้อยู่ในภาษาอิมปีพร้อมแสดงตัวอย่างการใช้ ซึ่งจุดประสงค์ในการศึกษาระบบการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีนี้ เพื่อต้องการหาภาพรวมของระบบการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีและหาประเด็นของการยึดสภาพภูมิประเทศในระบบการพรรณนาสถานที่ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์กับระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาอิมปี

3.1 บทนำ

ในบทที่ 3 นี้เนื้อหาทั้งหมดจะเกี่ยวกับการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปี ในความเป็นจริงการพรรณนาสถานที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาต่างๆ ไป กล่าวคือ การพรรณนาสถานที่และการบ่งชี้สถานที่ต่างก็เกี่ยวข้องกับเรื่องพื้นที่ด้วยกันทั้งสองระบบแต่มีลักษณะของการนำเสนอด้วยภาษาแตกต่างกันไป คือ การพรรณนาสถานที่มักจะปรากฏในภาษาโดยการใช้บุพบทวลี แต่การบ่งชี้สถานที่จะปรากฏในภาษาโดยการใช้คำชี้เฉพาะประเภทต่างๆ ได้แก่ คำคุณศัพท์ชี้เฉพาะ คำสรรพนามชี้เฉพาะ คำกริยาวิเศษณ์ชี้เฉพาะและคำกริยาเคลื่อนที่แสดงการบ่งชี้ เป็นต้น และในความคิดเห็นของผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ก่อนที่จะศึกษาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งให้ลึกซึ้งต่อไปนั้นควรจะเข้าใจมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องและเป็นพื้นฐานของมโนทัศน์นั้นก่อน ดังนั้นการศึกษาเรื่องการพรรณนาสถานที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการบ่งชี้สถานที่

ผู้วิจัยจะเสนอการพรรณนาสถานที่โดยทั่วไป โดยจะยกตัวอย่างการพรรณนาสถานที่ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการพรรณนา

สถานที่ในทงภาษาที่มีการพรรณาสถานที่บางประเด็นซึ่งคล้ายกับการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปี และจะเสนอการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปี รวมถึงจะค้นหาประเด็นการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปีที่มีการยึดสภาพภูมิประเทศเป็นสำคัญซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาอิมปีด้วย

จุดประสงค์ในการศึกษาเรื่องการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปีนี้ ผู้วิจัยต้องการทบทวนรวมวิธีการพรรณาสถานที่ของคนอิมปีว่ามีการพรรณาสถานที่ด้วยระบบใดบ้าง และประการสำคัญคือในการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปีนั้นมีการยึดสภาพภูมิประเทศด้วยหรือไม่ และถ้ามีการยึดสภาพภูมิประเทศแล้ว สภาพภูมิประเทศดังกล่าวนั้นคืออะไร และจะมีความสัมพันธ์กับการบ่งชี้สถานที่ด้วยคำกริยาเคลื่อนที่แสดงการบ่งชี้ซึ่งยึดทิศต่างๆ และระดับพื้นที่สูง-ต่ำด้วยหรือไม่ เพราะโดยทั่วไป จากงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการพรรณาสถานที่ในภาษาต่างๆ ที่มีการยึดสภาพภูมิประเทศเป็นสำคัญนั้น ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับการใช้คำกริยาเคลื่อนที่หรือระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษานั้นๆ ด้วย ซึ่งในการศึกษาเรื่องการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปีนี้ ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้แนวคิดของกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชานศาสตร์ (1991-1993) เป็นหลัก ซึ่งได้แก่ แนวคิดเรื่องการพรรณาสถานที่ วิธีการศึกษา การเก็บข้อมูล เป็นต้น

3.2 การพรรณาสถานที่ (spatial description)

การพรรณาสถานที่ หมายถึง การระบุตำแหน่งของสิ่งต่างๆ โดยแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งของสองอย่างขึ้นไป หรือสิ่งของต่างๆ รอบตัวเรากับตำแหน่งของเราเองนอกจากนี้ ยังรวมถึงการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งต่างๆ กับสภาพภูมิประเทศรอบๆ ตัวด้วย ในการสนทนาของมนุษย์ในแต่ละวัน ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มนุษย์รับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว แล้วแสดงเจตนาหรือสื่อสารออกมาด้วยภาษา การรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเราเกี่ยวข้องกับเรื่องพื้นที่โดยที่เราไม่รู้ตัว ซึ่ง ได้แก่ การค้นหาสิ่งของ หรือการบอกตำแหน่งของวัตถุต่างๆ ในการรับรู้สิ่งต่างๆ ดังกล่าวเราจะรับรู้โดยการแสดงความสัมพันธ์ของวัตถุต่างๆ เข้าด้วยกันด้วยมโนทัศน์เรื่องพื้นที่ (spatial concept) โดยผ่านมุมมองของตัวเอง Talmy (1983 จาก Svorou, 1988) กล่าวว่าวิธีการที่เราวางสิ่งของชั้นหนึ่งไว้กับสิ่งของอีกชั้นหนึ่งนั้นเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ (recognition) ซึ่งเป็นผลที่ได้

จากความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งของ 2 อย่างดังกล่าว เราอาจจะมองเห็นหรือตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสิ่งของสองสิ่งนั้นในเรื่องของขนาด การรองรับ การบรรจุ การเรียงลำดับ ทิศทาง ระยะใกล้-ไกล การเคลื่อนที่ หรือหลายลักษณะดังกล่าวมาแล้วรวม ๆ กันก็ได้ เช่น ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างหนังสือกับโต๊ะเรียนจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนต้องวางอยู่บนโต๊ะเรียน ความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาด กล่าวคือ โต๊ะเรียนมีขนาดใหญ่กว่าหนังสือ และความสัมพันธ์เรื่องการรองรับ กล่าวคือ สิ่งของชิ้นใหญ่กว่าเป็นตัวรองรับสิ่งของที่มีขนาดเล็กกว่า (ตัวอย่างอื่น ๆ ดู (36))

ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองอย่างขึ้นไป Talmy (1983) Levinson (1992) และกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชานศาสตร์ (1991-1993) ขอยืมคำศัพท์จากสาขาวิชาจิตวิทยา กลุ่มจิตวิทยาเกษตรศาสตร์ คือคำว่า รูปและพื้น (Figure-Ground) โดย “รูป” หมายถึงสิ่งของหรือวัตถุชิ้นแรกที่จะนำไปวางไว้ (referent หรือ theme) ส่วน “พื้น” หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุชิ้นที่สองที่สิ่งของชิ้นแรกไปสัมพันธ์ด้วย (background หรือ origo หรือ reference point หรือ reference object) ซึ่งเป็นจุดอ้างอิงของสิ่งของชิ้นแรก Jackendoff และ Landau (1992) ใช้คำว่า รูปและวัตถุอ้างอิง (figure-reference object) แทน แต่ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “รูป” และ “พื้น” ในการอธิบายเรื่องการพรรณนาสถานที่ในวิกิยานิพนธ์เล่มนี้ เช่น

- (36) a. the book is lying on the table
 b. the train reached the station
 c. the star is inside the circle
 d. the circle lies around (surrounds) the star

(Jackendoff และ Landau, 1992)

ตัวอย่างที่ (36)a คำว่า the book เป็น รูป และคำว่า the table เป็น พื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดและเรื่องการรองรับ โดยโต๊ะมีขนาดใหญ่กว่าหนังสือ และทำหน้าที่รองรับหนังสือ ตัวอย่างที่ (36) b คำว่า the train เป็น รูป คำว่า the station เป็น พื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ สถานีรถไฟเป็นจุดหมายของ

การเคลื่อนที่ ตัวอย่างที่ (36) c คำว่า the star เป็น รูป คำว่า the circle เป็น พื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดและการบรรจุ วงกลมมีขนาดใหญ่กว่ารูปดาวและทำหน้าที่ล้อมรอบรูปดาว และตัวอย่างที่ (36) d คำว่า the circle เป็น รูป* และคำว่า the star เป็น พื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดและการบรรจุ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (36) c คือ วงกลมมีขนาดใหญ่กว่ารูปดาวและทำหน้าที่ล้อมรอบรูปดาว จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่ (36) c และ (36) d ทั้งรูปประโยคและความหมายสลับกันและสิ่งที่เป็น รูปและพื้น ก็สลับกันด้วย อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งสองอย่างมิได้ต่างไป รูปวงกลมยังคงทำหน้าที่ล้อมรอบรูปดาวเช่นเดิม แม้ว่าในตัวอย่างที่ (36) c และ (36) d สิ่งที่เป็น รูปและ พื้น สามารถสลับกันได้ แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วสิ่งที่เป็น รูป จะมีขนาดเล็กกว่าและเคลื่อนที่ได้ง่ายกว่าสิ่งที่เป็น พื้น

โดยทั่วไปแล้วสิ่งของสองอย่างที่มีความสัมพันธ์กันในเรื่องพื้นๆ นั้นมีขนาดไม่เท่ากันและเคลื่อนที่ได้ยากง่ายต่างกัน สิ่งของที่มีขนาดใหญ่กว่าและมีความมั่นคงหรือเคลื่อนที่ได้ยากกว่าจะมีบทบาทเป็น วัตถุอ้างอิง (Miller และ Johnson-Laird (1976) และ Talmy (1983) จาก Jackendoff และ Landau, 1992 :109) Levinson (1992) กล่าวว่า ใน การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองอย่างนั้น พบได้บ่อยครั้งว่า ส่วนที่เป็น พื้น นั้นเป็นศูนย์กลางของการปะทะ ซึ่งหมายถึงตัวผู้พูดเอง โดยหิ้งนี้เรามักจะคิดเสมอว่าสิ่งต่างๆ นั้นอยู่ใกล้หรือไกลจากตัวเราเอง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สิ่งที่เป็น รูป นั้นเป็นสิ่งที่ผู้พูดให้ความสนใจกับสิ่งของชิ้นนั้นมากกว่าอีกชิ้นหนึ่ง การที่ใน (36) c สิ่งที่เป็น รูป คือคำว่า the star แต่ใน (36) d สิ่งที่เป็น รูป คือคำว่า the circle นั้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้พูดให้ความสำคัญกับสิ่งของ 2 ชิ้นดังกล่าวไม่เท่ากัน ผู้พูดให้ความสำคัญกับรูปดาวมากกว่า ก็จะเลือกคำว่า the star เป็น รูป แต่เข้าใจให้ความสำคัญกับรูปวงกลมมากกว่า ก็จะเลือกคำว่า the circle เป็น รูป แทน

โดยทั่วไป การแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของสิ่งของจะถูกสร้างจากมุมมองของ ผู้พูด กล่าวคือ ผู้พูดยึดตัวผู้พูดเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) โดยผู้พูดจะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติรอบ ๆ ตัวแล้วสร้างความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้พูดต้องการจะระบุของสิ่งนั้นอยู่ที่ไหน หรือจะไปเอาของสิ่งนั้นได้อย่างไร ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้เกิดเป็นการพรรณนาสถานที่ ในภาษาต่าง ๆ

Heine et al. (1991) กล่าวว่า จุดอ้างอิงเชิงพื้นที่ (spatial reference points) ที่มีในภาษา ทั่วไปเกือบทุกภาษานั้นมี 5 จุดด้วยกัน คือ “บน” “ใต้” “หน้า” “หลัง” และ “ใน” (ON, UNDER, FRONT, BACK, IN)* และบางภาษาอาจมีคำศัพท์มากกว่าหนึ่งคำเพื่อใช้สื่อความหมายถึงจุดอ้างอิงดังกล่าว เช่น ในภาษาอังกฤษ มีคำศัพท์คำว่า above, over, on top of, และ up สำหรับสื่อความหมายว่า ‘บน’ มีคำศัพท์คำว่า down และ below สำหรับสื่อความหมายว่า ‘ใต้’ มีคำศัพท์คำว่า before, in front of และ ahead สำหรับสื่อความหมาย ‘หน้า’ มีคำศัพท์คำว่า behind และ after สำหรับสื่อความหมาย ‘หลัง’ และมีคำศัพท์คำว่า inside และ within เพื่อสื่อความหมาย ‘ใน’ เป็นต้น (Svorou, 1988 จาก Heine et al., 1991 :129) ซึ่งหากกล่าวได้ว่าจุดอ้างอิงเชิงพื้นที่ทั้ง 5 จุดดังกล่าวเป็นมโนทัศน์พื้นฐานในการพรรณนาสถานที่ ซึ่งภาษาต่าง ๆ เกือบทุกภาษาต้องมีมโนทัศน์ดังกล่าว และนอกเหนือจากมโนทัศน์ดังกล่าวแล้วในบางภาษาอาจมีมโนทัศน์อื่น ๆ อีก เช่น ระยะเวลา ระยะเวลา ชาย ขวา เป็นต้น

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เราอาศัยและเคลื่อนไหวอยู่บนพื้นผิวของโลกและเราทรงตัวอยู่ในลักษณะตั้งฉากกับพื้นดิน ด้วยเหตุนี้ทำให้เรามีมโนทัศน์ในการพรรณนาสถานที่โดยยึดระดับของพื้นดินเป็นสำคัญ สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตาของเราคือ ท้องฟ้าอยู่ข้างบนและพื้นดินอยู่ใต้ตัวของเรา ด้วยเหตุนี้ทำให้เราพรรณนาสถานที่ออกมาด้วยความแตกต่างระหว่างขึ้น-ลง

* การที่ ฮาโยและคณะ ใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่เมื่อกล่าวถึงจุดอ้างอิงเชิงพื้นที่ทั้ง 5 จุดนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เป็นการกล่าวถึง มโนทัศน์พื้นที่ซึ่งอยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ มิได้หมายถึงรูปภาษาในภาษาอังกฤษ

และ บน-ล่าง ซึ่งเป็นการพรรณนาสถานที่ในมิติแนวตั้ง (vertical dimension) จากการทำ เราสามารถเคลื่อนที่ไปในทิศทางต่างๆ ตามแนวราบของพื้นดิน และจากการที่เรามีดวงตาสองข้างอยู่ ข้างหน้าของศีรษะ ทำให้เราสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้จากภาพที่ปรากฏอยู่ข้างหน้าเราเท่านั้น ทำให้มนุษย์มีการพรรณนาสถานที่ซึ่งเกี่ยวกับข้างหน้า-ข้างหลัง นอกจากนี้จากการที่เรามีวัยยะของ ร่างกายที่สมดุอยู่ในแนวตั้ง กล่าวคือ มือวัยยะด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากันทำให้เราใช้ประสบการณ์ เรื่องซ้าย-ขวาไปใช้พรรณนาสถานที่ด้วย ซึ่งการพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างหน้า-ข้างหลัง และข้างซ้าย-ข้างขวา นี้เป็นการพรรณนาสถานที่ในมิติแนวราบ (horizontal dimension) Lyons (1977) กล่าวว่า การพรรณนาสถานที่ในแนวตั้งซึ่งหมายถึงการระบุบน-ล่าง ถือเป็น การพรรณนา สถานที่ซึ่งมีความโดดเด่นมากที่สุดและจัดว่าเป็นมิติแรก (primary dimension) ของการพรรณนา สถานที่ ส่วนการพรรณนาสถานที่ในแนวราบซึ่งหมายถึงการระบุข้างหน้า-ข้างหลังนั้นจัดว่าเป็นมิติ ที่สอง (secondary dimension) ของการพรรณนาสถานที่ แต่ยังคงมีความโดดเด่นมากกว่าการ พรรณนาสถานที่ด้วยการระบุข้างซ้าย-ข้างขวา

การพรรณนาสถานที่ในบางภาษาผู้พูดยังใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลางและนำไปใช้เปรียบเทียบกับสิ่งของที่ไม่มีชีวิต เช่น การพรรณนาสถานที่ ได้แก่ ข้างหน้าบ้าน ข้างหลังตู้ เป็นต้น เนื่องจากผู้พูดเปรียบเทียบท่าของสิ่งนั้นมีข้างหน้า มีข้างหลัง มีหัว มีปาก ฯลฯ เช่น หน้าบ้าน หลังบ้าน หัว เลี้ยว ปากซอย เป็นต้น นอกจากนี้ในบางภาษาสำหรับสิ่งของที่ไม่สามารถเปรียบเทียบให้มีข้างหน้า-ข้างหลัง หัว ทาง ฯลฯ ได้ เช่น ภูเขา ก้อนหิน ต้นไม้ ถูกทุบบอล ผู้พูดจะกำหนดให้สิ่งของสิ่ง เหล่านั้นหันหน้าเข้าสู่ตัวผู้พูด ดังนั้นด้านหน้าของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวก็คือ ด้านที่หันเข้าสู่ตัวผู้พูด การ พรรณนาสถานที่ในลักษณะเช่นนี้พบได้ในการพรรณนาสถานที่ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น และในกรณีการพรรณนาสถานที่ด้วยด้านซ้าย-ด้านขวา ผู้พูดจะใช้มือข้างซ้ายและมือข้าง ขวาของตัวเองเป็นศูนย์กลางในการกำหนดให้สิ่งที่ปรากฏอยู่ด้านหน้าตนเองมีด้านซ้ายและด้านขวา ตามมือข้างซ้ายและมือข้างขวาของตนเองตามลำดับ เช่น ถูกทุบบอลอยู่ทางด้านซ้ายของต้นไม้ หมายถึง ถูกทุบบอลอยู่ใกล้ต้นไม้ในบริเวณด้านตรงข้ามมือข้างซ้ายของผู้พูด

นอกจากการพรรณนาสถานที่ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งของแล้ว ในบางภาษามีการ พรรณนาสถานที่โดยการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของที่ต้องการจะระบุกับตำแหน่งต่างๆ ใน

สภาพภูมิประเทศ เช่น ทิศต่าง ๆ ตำแหน่งของภูเขาและทะเล ระดับสูง-ต่ำของพื้นดิน ทิศทางการพัดของลมในแต่ละฤดู ตำแหน่งของดวงดาว เป็นต้น ซึ่งการพรรณนาสถานที่ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับสภาพภูมิประเทศนั้นมีความซับซ้อนมากกว่าการพรรณนาสถานที่ประเภทที่แสดงความแตกต่างระหว่างขึ้น-ลง ข้างหน้า-ข้างหลัง และข้างซ้าย-ข้างขวา (Lyons, 1977)

กลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชานศาสตร์ (1993) ได้สรุปวิธีการพรรณนาสถานที่ในภาษาต่าง ๆ ดังนี้

1. การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ (relative system)
2. การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน (absolute system)
3. การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อใน (intrinsic system)

ซึ่งการพรรณนาสถานที่ทั้งสามระบบดังกล่าวสามารถใช้พรรณนาสถานที่ในภาษาต่าง ๆ ได้ทุกภาษาในโลก

3.2.1 การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ หมายถึง การระบุสถานที่โดยแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป หรือการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรากับกับตำแหน่งของตัวเรา ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ใกล้-ไกล บน-ล่าง ซ้าย-ขวา หน้า-หลัง ใน-นอก ฯลฯ โดยสิ่ง 2 สิ่งดังกล่าวจะมีชิ้นหนึ่งเล็กกว่าและเคลื่อนที่ได้ง่ายกว่าซึ่งจะถูกกำหนดให้เป็น “รูป” ส่วนสิ่งของอีกชิ้นหนึ่งจะมีขนาดใหญ่กว่าและเคลื่อนที่ได้ยากกว่าจะถูกกำหนดให้เป็น “พื้น”

Tanz (1980) กล่าวว่า ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรากับกับตำแหน่งของผู้พูดนี้ เป็นการการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่แบบพงษ์ (deictic spatial relation) และการแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวผู้พูดจะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) การพรรณนาสถานที่ประเภทนี้ Brown and Levinson (1993) เรียกว่า deictic relation

(37) รดจอดอยู่ในโรงรถ

(38) พระพุทธรูปอยู่บนหิ้งพระ

ตัวอย่างที่ (37) รด เป็นรูป และ โรงรถเป็น พื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของ 2 สิ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดและการบรรจุ โดยโรงรถมีขนาดใหญ่กว่ารดยนต์และทำหน้าที่ครอบรดยนต์ไว้
ตัวอย่างที่ (38) พระพุทธรูปเป็นรูป และหิ้งพระเป็นพื้น ความสัมพันธ์ของสิ่งของ 2 สิ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องขนาดและการรองรับ หิ้งพระมีขนาดใหญ่กว่าพระพุทธรูปและทำหน้าที่รองรับพระพุทธรูป ทั้งสองตัวอย่างดังกล่าวเป็นการพรรณนาสถานที่ซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งของสองอย่าง

(39) the man to my left

the man	in front of	me
	behind	

(Levinson, 1992 : 18)

ตัวอย่างที่ (39) คำว่า the man เป็นรูป และตัวผู้พูดเองเป็นพื้น ตัวอย่างนี้เป็นการแสดงความสัมพันธ์เรื่องสถานที่แบบบ่งชี้ กล่าวคือ ผู้พูดพรรณนาสถานที่โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายคนหนึ่งกับตำแหน่งของตัวผู้พูดเอง

จะสังเกตได้ว่าการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์นี้เป็นการระบุตำแหน่งของสิ่งของชิ้นหนึ่งจากตำแหน่งสิ่งของอีกชิ้นหนึ่ง โดยสิ่งของที่ใช้เป็นจุดอ้างอิงอาจเป็นตำแหน่งของผู้พูดเองด้วยก็ได้ การระบุตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะทำให้สิ่งของทั้งสองชิ้นมีความสัมพันธ์กันเชิงพื้นที่ในลักษณะของระยะใกล้-ไกล บน-ล่าง ข้างนอก-ข้างใน ข้างหน้า-ข้างหลัง ข้างซ้าย-ข้างขวา เป็นต้น ในการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในลักษณะดังกล่าวนี้ จะมีการกำหนดให้สิ่งที่ต้องการจะระบุเป็นรูป และกำหนดให้สิ่งที่ถูกนำไปเปรียบเทียบกับเป็นพื้น ลักษณะเด่นของการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้ คือ จะเป็นการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งสองสิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับจุดอ้างอิงเชิงพื้นที่ ซึ่งมีในภาษาต่างๆ ไปเกือบทุกภาษานั้นมี 5 จุดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ “บน” “ใต้”

“หน้า” “หลัง” และ “ใน” การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้สามารถพบได้ในการพรรณนาสถานที่ของภาษาต่างๆไปเช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

3.2.2 การพรรณนาสถานที่โดยใช้ระบบแน่นอน หมายถึงการพรรณนาสถานที่ซึ่งมีการแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งที่ต้องการระบุสถานที่กับสิ่งที่มีคุณสมบัติมั่นคงแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ดังกล่าวนั้นได้แก่ ตำแหน่งทางสภาพภูมิประเทศ หรือสภาพทางธรรมชาติ เช่น ทิศต่างๆ ตำแหน่งของภูเขา ทะเล ระดับพื้นที่สูง-ต่ำ การพัดของลมมรสุมในฤดูต่างๆ ตำแหน่งของดวงดาว เป็นต้น ดังนั้นจุดยึดทิศทางธรรมชาติดังกล่าวจะมีคุณสมบัติแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงไปตามมุมมองของผู้พูดหรือลักษณะของรูปหรือพื้นที่ ซึ่งในภาษาที่มีการพรรณนาสถานที่โดยใช้ระบบนี้ จะมีการยึดสิ่งที่อยู่ในสภาพภูมิประเทศรอบตัวเหมือนกันหรือต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศของแต่ละแห่งที่ไม่เหมือนกัน

ในภาษาไทยก็ยังคงเห็นร่องรอยการใช้การพรรณนาสถานที่ที่ระบบนี้บ้างเช่นกัน ได้แก่ การยึดทิศต่างๆ แต่ในบางกรณี ทิศเหนือ-ใต้ ก็ได้สื่อทิศทางและทิศได้ตามความหมายที่เป็นทิศ (cardinal point หรือ cardinal direction) แต่เป็นการพรรณนาสถานที่โดยระบุความสูง-ต่ำของพื้นที่ เช่น

(40) เมื่อวานไปขอมบ้าน อยู่ใต้วัดดอนน้ำ (ตำแหน่งที่ตั้งของวัดตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งไหลจากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้)

ในตัวอย่างที่ (40) ผู้พูดมีอายุประมาณ 47 ปี เป็นคนไทยภาคกลาง ในกรณีนี้เป็นการพรรณนาสถานที่โดยระบุตำแหน่งของบ้านให้มีความสัมพันธ์กับวัดดอนน้ำ และมีการยึดทิศได้เป็นสำคัญในการพรรณนาสถานที่ด้วย แต่คำว่า “ใต้” ในกรณีนี้หมายถึงระดับพื้นที่ต่ำ คือหมายถึง ‘บ้านอยู่ติดกับวัดในระดับที่ต่ำกว่า’ ในกรณีนี้ระดับพื้นที่ต่ำสอดคล้องกับทิศใต้ของระบบมาตรฐานสากลเพราะที่ตั้งของวัดและบ้านสอดคล้องกับการไหลของน้ำซึ่งในช่วงนั้นไหลจากทิศเหนือไปทิศใต้พอดี แต่ในบางพื้นที่ระดับสูง-ต่ำของพื้นที่ก็ได้สื่อสอดคล้องกับทิศเหนือ-ทิศใต้ในระบบมาตรฐานสากล เช่น ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก็ใช้คำว่าเหนือ-ใต้

แทนระดับพื้นที่สูง-ต่ำเช่นกัน แม้ว่าพื้นที่นั้นจะเป็นทิศตะวันออกและทิศตะวันตกก็ตาม คนไทยพื้นเมืองจังหวัดแพร่จะเรียกบ้านดงซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกและอยู่ในพื้นที่ระดับที่สูงกว่าว่า “บ้านเหนือ” และเรียกหมู่บ้านของตัวเองซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกและอยู่ในพื้นที่ระดับที่ต่ำกว่าว่า “บ้านใต้” ในกรณีดังกล่าวแสดงว่าคนไทยถิ่นเหนือที่มีการพรรณนาสถานที่โดยยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำมาใช้ในการพรรณนาสถานที่ด้วย แต่คำว่า เหนือ-ใต้ ดังกล่าวหมายถึงระดับพื้นที่สูง-ต่ำ ตามลำดับ

เรณู (2538) กล่าวว่า คนไทนอกประเทศไทยใช้คำว่า เหนือ ในความหมายว่า บน (above) ตอนบน (upper) และมีความหมายโดยนัยว่า อยู่ในระดับสูง เช่น เหนือหัว เหนือคอก เหนือน้ำ เหนือเรือน และใช้คำว่า ใต้ ในความหมายว่าล่าง (below) ตอนล่าง (lower) และมีความหมายโดยนัยว่าอยู่ในระดับต่ำ เช่น ใต้เรือน ใต้น้ำ (ท้ายน้ำ) ไม่ได้ใช้สองคำนี้เรียกทิศเหนือ-ใต้ แต่คนไทยในประเทศไทยใช้เหนือ-ใต้ ในความหมายที่เพิ่มขึ้นมาอีกคือเป็นชื่อทิศ นอกเหนือจากความหมายที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด

ในภาษากู กูยิมิตเฮอ (Guugu Yimithirr) ซึ่งเป็นภาษาของชนพื้นเมืองในรัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย มีการพรรณนาสถานที่และการเคลื่อนที่โดยยึดทิศต่างๆ โดยคำศัพท์ที่แสดงจุดเริ่ม-จุดหมาย ของการเคลื่อนที่จะมีรากศัพท์บ่งบอกทิศทาง (directional roots) อยู่ เช่น

(41) *guwagu-in nnaayi*

‘move a bit to the west’

(42) *guwa store-wi*

‘west to the store’

(43) *gad-ii nagaar Wunybu - ga - mi*

come-IMP east=R Woibo - PASS - LOC

‘Come (let’s go together) to Woibo’s place in the east.’

ตัวอย่างที่ (41) ถ้าต้องการให้ชาวดูก ยิมิตเฮอ ดอยหลังออกไปจากโต๊ะ ชาวดูก ยิมิตเฮอ จะพูดว่า *guwagu-ṅawṅayyi* ซึ่งแปลว่า ‘เคลื่อนที่ไปทางทิศตะวันตกหน่อย’

ตัวอย่างที่ (42) ถ้ามีคนถามว่า ‘คุณจะไปไหน’ และถ้าจะตอบว่า ‘จะไปร้านค้า’ ชาวดูก ยิมิตเฮอ จะไม่ตอบว่า *store-wi* ซึ่งแปลว่า ‘(ฉันกำลังไป)ร้านค้า’ แต่จะตอบว่า *guwa store-wi* ซึ่งแปลว่า ‘(ไป)ทางตะวันตกไปร้านค้า’ หรืออาจตอบว่า *guwaxar* ซึ่งแปลว่า ‘ทิศตะวันตก’

ตัวอย่างที่ (43) จะเห็นได้ว่าเป็นการแสดงจุดหมายของการเคลื่อนที่และหน้าคำนามที่เป็นจุดหมายของการเคลื่อนที่นั้นจะมีรากศัพท์บ่งบอกทิศทางด้วย คือคำว่า *ṅaxax* ซึ่งแปลว่า ‘ทิศตะวันออก’

ในภาษาเชลทอล (Tzeltal) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้พูดในประเทศเม็กซิโก มีการพรรณานาสวนที่ โดยยึดสภาพภูมิประเทศเป็นสำคัญ กล่าวคือ ยึดสภาพภูมิประเทศที่บ่งบอกสภาพการขึ้นเขา (uphill) และสภาพการลงเขา (downhill) สภาพภูมิประเทศในบริเวณนั้นเป็นภูเขาสูงเทลาดจากทิศใต้ลงสู่ทางทิศเหนือ (ทิศใต้มีระดับความสูง 9,100 ฟุต และทิศเหนือมีระดับความสูง 2,825 ฟุตจากระดับน้ำทะเล) ในภาษาเชลทอลนี้มีการพรรณานาสวนที่ทั้งที่เป็น ประเภทบ่งชี้ (deictic relatum) กล่าวคือ ยึดตำแหน่งของผู้พูดเป็นหลักและไม่ใช้ประเภทบ่งชี้ กล่าวคือ ไม่ได้ยึดตำแหน่งของผู้พูดเป็นหลัก เช่น

(44) *te lapis ay ta ajk'ol [yu un te limite]*

the pencil EXIST PREP uphill 3F-RELN the bottle

‘The pencil is uphill of the bottle.’

(45) *ay ta ajk'ol [la w-u un/k-u un] te lapis*

EXIST PREP uphill of - you/of- me the pencil

‘The pencil is uphill from you/from me.’

(46) nit-a koel tcy ta alan-c
 pull-IMP DIR descend there PREP downhill-CL
 'Pull (the rope) down toward downhill.'

(Brown and Levinson, 1993 : 55-56)

ตัวอย่างที่ (44) คำว่า *te lapis* 'ดินสอ' เป็น รูป และคำว่า *te limite* 'ขาด' เป็น พื้น เป็นการพรรณนาสถานที่ที่ไม่ใช่ประเภทบังชี้เพราะไม่ได้ชี้ผู้พูดเป็นศูนย์กลาง เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองอย่าง แต่ยังคงยึดสภาพภูมิประเทศขึ้นเขาเป็นสำคัญ

ตัวอย่างที่ (45) คำว่า *te lapis* 'ดินสอ' เป็น รูป และคำว่า *la w-u un* 'คุณ' และคำว่า *k-u un* 'ฉัน' เป็น พื้น ตัวอย่างนี้เป็นการพรรณนาสถานที่ประเภทบังชี้ เพราะผู้พูดยึดตำแหน่งของผู้พูดเป็นหลักโดยระบุว่าดินสออยู่ทางด้านขึ้นเขาจากตัวผู้พูด (เท่านั้น) และผู้พูดยึดสภาพภูมิประเทศขึ้นเขาเป็นสำคัญ

ตัวอย่างที่ (46) เป็นการพรรณนาสถานที่ซึ่งมิได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองอย่าง แต่เป็นการพรรณนาสถานที่โดยใช้บุพบท *te alan-c* 'toward downhill' มาขยายเพื่อแสดงทิศทางของการเคลื่อนที่ ซึ่งเกิดได้ว่ายังคงยึดสภาพภูมิประเทศลงเขาเช่นกัน

ในสังคมของชาวเชลทอลนี้ แม้ว่าชาวเชลทอลจะไปอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่เคยอยู่ประจำ เช่น อาจเป็นบ้านหลังอื่น หรือผ่านการทดสอบ เช่น ถูกหมุนตัวในที่มีด 20 รอบ ชาวเชลทอลก็ยังคงใช้การพรรณนาสถานที่ขึ้นเขา-ลงเขาได้ถูกต้องเช่นเดิม นั่นแสดงให้เห็นว่าชาวเชลทอลมีระบบการพรรณนาสถานที่ดังกล่าวอยู่ในระบบความคิดของเขายอยู่แล้ว

ในสังคมของคนไทย เราอาจจะพรรณนาสถานที่โดยใช้ระบบนี้อยู่บ้าง เช่น การยึดทิศต่างๆ พรรณนาสถานที่บริเวณกว้างๆ (macro scale) เช่น จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดลำปาง เป็นต้น แต่ในภาษาที่มีการพรรณนาสถานที่โดยใช้ระบบนี้ที่แท้จริงเขาจะใช้การพรรณนาสถานที่ดังกล่าวในทุกๆ กรณี แม้แต่การพรรณนาสถานที่ในบริเวณแคบๆ (micro scale) เช่น การ

พรรณาสถานที่ของสิ่งภายในบ้านของเขา หรือแม้แต่การระบุตำแหน่งของสิ่งของที่วางอยู่บนโต๊ะข้างหน้าเขา

จะเห็นได้ว่าการอธิบายสถานที่ด้วยระบบแน่นอนเป็นการระบุตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบกับสภาพภูมิประเทศรอบตัวซึ่งภูมิประเทศดังกล่าวจะมีคุณสมบัติแน่นอนไม่แปรเปลี่ยนได้ง่าย ดังนั้นในสังคมของชุมชนที่ใช้การพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้ ผู้คนจะตระหนักถึงตำแหน่งของสภาพภูมิประเทศซึ่งใช้ยึดเป็นหลักในการพรรณาสถานที่ได้แม่นยำ ลักษณะเด่นของการพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้คือ ในการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งสองสิ่งนั้น สิ่งที่ทำหน้าที่เป็นพื้นนั้นจะหมายถึงสิ่งที่เป็นสภาพภูมิประเทศเสมอ นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศที่ถูกยึดเป็นหลักในการพรรณาสถานที่ในภาษาหนึ่ง ๆ มักจะปรากฏอยู่ในการใช้คำกริยาเคลื่อนที่หรือระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษานั้น ๆ ด้วย เช่นในภาษาไทยมีการยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำในการพรรณาสถานที่ที่จะมีคำกริยาเคลื่อนที่แสดงการบ่งชี้คำว่า ขึ้นและลง ซึ่งบ่งชี้ทิศทางของการเคลื่อนที่ไปสู่หรือมาจากสู่ระดับพื้นที่สูงและระดับพื้นที่ต่ำตามลำดับ เป็นต้น การพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้มักพบในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาหรืออยู่ติดทะเลและความเจริญทางด้านวัตถุยังเข้าไปไม่ถึง เป็นต้น ได้แก่ในภาษาภูฏาน ยิวคิเฮดและภาษาเชิลทอล ซึ่งมีการพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้เพื่อระบบเดียวหรือพบได้บ้างในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

3.2.3 การพรรณาสถานที่ด้วยระบบเนื่อใน หมายถึงการพรรณาสถานที่โดยผู้พูดยึด คุณสมบัติของสิ่งของหรือวัตถุเป็นสำคัญ โดยมนุษย์จะใช้มันโนทัศน์ของตนเองได้แก่ เรื่องอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของมนุษย์ไปกำหนดให้เข้ากับคุณสมบัติประจำตัวของสิ่งของที่ต้องการจะระบุสถานที่ เช่น กำหนดให้ด้านของรถยนต์ที่เคลื่อนที่ไปเป็นด้านหน้าของรถยนต์และด้านตรงข้ามเป็นด้านหลังของรถยนต์ กำหนดให้ด้านของบ้านที่เราเข้าออกเป็นประจำเป็นด้านหน้าของบ้านและด้านที่อยู่ตรงข้ามเป็นด้านหลังของบ้าน ส่วนอีกสองข้างที่เหลือเป็นด้านข้างของบ้าน เป็นต้น การกำหนดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะหรือคุณสมบัติประจำตัวของสิ่งของด้วยเป็นสำคัญที่เอื้อให้ผู้พูดกำหนดคุณสมบัติข้างหน้า ข้างหลัง หัว ฟู ตา ปาก ฯลฯ ให้กับสิ่งของนั้นได้ และในแต่ละภาษาการกำหนดคุณสมบัติดังกล่าวอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันไปในแต่ละภาษาหรือแต่ละสังคม ในภาษาไทยก็มี

การกำหนดลักษณะเช่นนี้ด้วย ได้แก่ หม้อรถยนต์ ปากแม่น้ำ และในภาษาอังกฤษได้แก่ the front of the car เป็นต้น การกำหนดลักษณะดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การกำหนด หน้า หลัง ฯลฯ ให้กับสิ่งต่างๆ นั้น อาจมีสาเหตุมาจากลักษณะการใช้งานหรือคุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งที่ถูกกำหนดนั้นๆ เช่น หม้อรถยนต์ เพราะปกติรถยนต์วิ่งไปด้านนั้น ปากแม่น้ำ เพราะปลายสุดของแม่น้ำมีลักษณะเปิดกว้างออก มากกว่ากำหนดลักษณะดังกล่าวให้สิ่งต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านั้นมีสวานที่หรือตำแหน่งที่แน่นอน

สิ่งของบางอย่างมีคุณสมบัติเรื่องข้างหน้า-ข้างหลังชัดเจนในตัวเอง (intrinsic facet) ทั้งนี้เนื่องมาจากคุณสมบัติในการเคลื่อนที่ หรือคุณสมบัติในการใช้สิ่งของนั้น ซึ่งแต่ละภาษาก็จะมีการกำหนดคล้ายๆ กัน Fillmore (1971b) จาก Tanz, 1980: 11) ได้กำหนดเกณฑ์ไว้ว่า สำหรับสัตว์นั้นส่วนที่เป็นด้านหน้า คือส่วนหรือด้านที่ประกอบด้วยอวัยวะหลักที่ใช้ในการรับรู้และส่วนหรือด้านดังกล่าวต้องเป็นจุดที่ถึงที่หมายก่อน (arrive first) เมื่อสัตว์นั้นมีการเคลื่อนที่ไปตามลักษณะของการเคลื่อนที่ตามปกติ และ Tanz (1980) ได้กล่าวถึงการกำหนดหน้า-หลังให้กับวัตถุโดยใช้แนวคิดของฟิลมอร์ดังกล่าวไว้ว่า สำหรับวัตถุที่เคลื่อนที่ไม่ได้แต่มีลักษณะหน้า-หลังคล้ายด้านหน้า-ด้านหลังของสัตว์ก็ให้กำหนดหน้า-หลังให้กับวัตถุนั้นตามเกณฑ์แรกของฟิลมอร์ สำหรับวัตถุที่เคลื่อนที่ได้ก็ให้ยึดส่วนที่ถึงที่หมายก่อนเป็นด้านหน้าของวัตถุนั้น แต่เกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็ใช้ไม่ได้กับวัตถุทั่วไปทั้งหมด ทานซก็กล่าวเพิ่มเติมโดยยกตัวอย่างของฟิลมอร์ว่า วัตถุบางอย่างมีการกำหนดหน้า-หลังเนื่องมาจากลักษณะการใช้งาน เช่น ภายในโบสถ์ด้านหน้าของโบสถ์คือด้านที่อยู่ตรงกันข้ามกับฝูงชนที่อยู่ในโบสถ์ ถ้ามองจากภายนอกด้านหน้าของโบสถ์คือด้านที่อยู่ตรงกันข้ามกับด้านหน้าที่อยู่ภายในโบสถ์ หรือเครื่องบินพิตช์มีด้านหน้าอยู่ที่ด้านหันเข้าหาคนพิมพ์ เป็นต้น

แต่สิ่งของบางอย่างไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวชัดเจน เช่น ภูเขา ต้นไม้ ก้อนหิน ลูกฟุตบอล แจกัน ฯลฯ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวไม่มีด้านหน้าในตัวเอง (frontless หรือ nonfeatured) ในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือภาษาหลายภาษาในทวีปยุโรปในบางภาษามีวิธีการกำหนดหน้า-หลังให้กับสิ่งต่างๆ โดยกำหนดให้ด้านของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏต่อหน้าผู้พูดเป็นด้านหน้า ส่วนด้านตรงข้ามคือด้านหลัง เช่น ตัวอย่างในภาษาอังกฤษต่อไปนี้

(47) The rock is in front of the mountain. (Heine et al., 1991)

ตัวอย่างที่ (47) หินตั้งอยู่ระหว่างภูเขาและผู้พูด ในกรณีนี้เป็นการพรรณนาสถานที่โดยระบุตำแหน่งของก้อนหินเปรียบเทียบกับภูเขาและกำหนดให้ภูเขามีด้านหน้าซึ่งหมายถึงด้านที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าของผู้พูด

การกำหนดด้านหน้า-ด้านหลัง หรือข้างซ้าย-ข้างขวา เป็นการกำหนดโดยใช้ผู้พูดเป็นศูนย์กลาง การกำหนดลักษณะดังกล่าวเช่นนี้ Levinson (1992) เรียกว่ามุมมองบ่งชี้ (deictic angle) กล่าวคือ เป็นการพรรณนาสถานที่โดยยึดมุมมองของผู้พูดเป็นหลักในการกำหนดมุมมองของพื้นที่ ซึ่งคุณสมบัติที่ถูกกำหนดขึ้นมานี้มีคุณสมบัติสมมติ (arbitrary) และในแต่ละภาษาอาจจะมีการกำหนดหรือมีมุมมองไม่เหมือนกัน Heine et al. (1991) กล่าวว่าภาษาหลายภาษาในทวีปแอฟริกามีการกำหนดหน้า-หลังให้กับสิ่งที่ไม่มีหน้า-หลังในตัวเองแตกต่างกันไป คือจะกำหนดให้สิ่งต่างๆ ดังกล่าวหันหน้าไปในทิศทางเดียวกับผู้พูดและหันหลังให้กับผู้พูด ดังนั้นถ้ามีต้นไม้ต้นหนึ่งอยู่ระหว่างผู้พูดและภูเขาภาษาดังกล่าวจะพรรณนาสถานที่ว่า “ต้นไม้อยู่หลังภูเขา” หรือในตัวอย่างในภาษาสวาฮีลี (Swahili) ต่อไปนี้

ภาพที่ 3: ภาพแสดงการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื่อในของภาษาสวาฮีลี

(48) ng'ombe wako mbele ya mlima
cattle are front of mountain

'The cows are behind the mountain.'

(Heine et al., 1991)

ตัวอย่างที่ (48) ภูเขาอยู่ระหว่างผู้พูดและฝูงวัว ผู้วิจัยเข้าใจว่า ภาษนี้และคณะให้ความหมายตามระบบการพรรณนาสถานที่ของคนพูดภาษาอังกฤษ เพราะได้แปลตรงตัวโดยยึดจากความ

หมายที่ให้ไว้จากภาษาชาวฮิลี จะได้ความว่า ‘The cows are in front of the mountain.’ ในกรณีนี้ ผู้พูดไม่สามารถมองเห็นฝูงวัวได้เนื่องจากฝูงวัวอยู่อีกด้านหนึ่งของภูเขา ในภาษาชาวฮิลีจะมีการพรรณนาสถานที่โดยมีความหมายว่า “ฝูงวัวอยู่ข้างหน้าภูเขา” เนื่องจากในภาษานี้กำหนดให้ภูเขาหันหน้าไปทางเดียวกับผู้พูด

นอกจากนี้ สิ่งต่างๆ ที่ส่วนมากภาษาต่างๆ ไปจัดว่าไม่มีหน้า-หลังในตัวเองนั้นก็กลับเป็นสิ่งที่ มีหน้า-หลังในตัวเองในสังคมหลายสังคมของชาวอัฟริกัน เช่น ต้นไม้ ในภาษาต่างๆ ไป จะจัดให้ ต้นไม้ไม่มีหน้า-หลังในตัวเองเนื่องจากมองว่าลักษณะของต้นไม้จะมีลักษณะคล้ายกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะมองจากด้านไหนก็ตาม จึงทำให้ไม่สามารถกำหนดด้านหน้า ด้านหลังของต้นไม้จากลักษณะของต้นไม้เองได้ แต่ในสังคมของชาวชามูส (Chamus) ซึ่งเป็นกลุ่มชนชาวมา (Maa) ที่อาศัยอยู่ทาง นิโธติดตะวันตก (Eastern Nilotic) ในทวีปอัฟริกา จัดให้ต้นไม้มีด้านหน้าด้านหลังในตัวเอง คือ ด้านหน้าของต้นไม้คือด้านที่ลำต้นของต้นไม้โน้มเอียงไป แต่ต้นไม้ที่ตรงๆ ด้านหน้าของต้นไม้ คือด้านที่มีกิ่งไม้กึ่งที่ใหญ่ที่สุดอยู่หรือเป็นด้านที่มีกิ่งไม้จำนวนมากที่สุด

ตัวอย่างในภาษาอังกฤษต่อไปนี้ เป็นการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้ โดยเป็นการกำหนด หน้า-หลัง ช้า-ขวาให้กับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีการกำหนดเหมือนกับภาษาไทย

(49) I left my car in *front* of the cathedral.

(50) You'll find the book *beside* the phone.

(51) You'll find the book *behind* the table.

(52) at the *left* of the cupboard

(53) the boy in *front* of the tree

(Levinson, 1992 : 13)

ตัวอย่างที่ (49) คำว่า my car เป็น รูป และคำว่า the cathedral เป็น พื้น สังเกตได้ว่าผู้พูดใช้คำว่า in front of กับสิ่งที่ไม่มีชีวิตได้ ทั้งนี้เพราะว่าผู้พูดเปรียบเทียบให้ the cathedral มีข้างหน้า-ข้างหลัง เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิต ตัวอย่างที่ (50) คำว่า the book เป็น รูป และคำว่า the phone เป็น พื้น และผู้พูดเปรียบเทียบให้โทรศัพท์มีด้านหน้า ด้านหลัง และด้านข้างอีกสองข้าง การ

กำหนดหน้า-หลังและด้านข้างให้กับโบสถ์และโทรศัพท์นี้เป็นการกำหนดให้ตามลักษณะของการใช้งาน กล่าวคือ ด้านหน้าของสิ่งดังกล่าว คือด้านที่หันเข้าหาตัวผู้ใช้

ตัวอย่างที่ (51) คำว่า the book เป็น รูป และคำว่า the table เป็น ฟัน สำหรับโต๊ะนั้นผู้พูดไม่สามารถกำหนดด้านหน้า-ด้านหลังได้ชัดเจนเพราะด้านทุกด้านของโต๊ะมีหน้าคล้ายกัน ดังนั้นผู้พูดจึงกำหนดให้ด้านของโต๊ะที่หันหน้าเข้าหาตัวผู้พูดคือด้านหน้าของโต๊ะและด้านของโต๊ะที่อยู่ตรงข้ามกับตัวผู้พูดคือด้านหลังของโต๊ะ ตัวอย่างที่ (52) วลีดังกล่าวเป็นการพรรณาสถานที่โดยผู้พูดใช้วิธีภาพสะท้อนจากกระจกเงา (mirror image) กล่าวคือ ภาพที่ปรากฏในกระจกเงาจะเป็นภาพตรงกันข้ามกับความเป็นจริง ดังนั้นในการพรรณาสถานที่ประเภทนี้จึงกำหนดให้ด้านซ้ายมือของผู้หมายถึงด้านซ้ายมือของผู้พูดที่ปรากฏในกระจกเงา เปรียบเสมือนว่าตู้ใบนั้นเป็นภาพของตัวผู้พูดเองที่ปรากฏในกระจกเงา ดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4: ภาพแสดงการพรรณาสถานที่แบบวิธีภาพสะท้อนกระจกเงา*

ตัวอย่างที่ (53) คำว่า the boy เป็นรูป และคำว่า the tree เป็นฟัน ตามปกติต้นไม้จะไม่มีด้านหน้าและด้านหลังชัดเจนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในภาษาอังกฤษผู้พูดกำหนดให้ด้านของต้นไม้ที่ปรากฏต่อหน้าผู้พูดคือด้านหน้าของต้นไม้ แล้วจึงระบุตำแหน่งของเด็กผู้ชายโดยเปรียบเทียบกับต้นไม้

ในกรณีของตัวอย่างที่ (51) (52) และ (53) จะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดด้านหน้า-ด้านหลัง ข้างซ้าย-ข้างขวา โดยใช้ผู้พูดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการพรรณาสถานที่แบบมุมมองปงซี

* รูปดังกล่าวผู้วิจัยวาดขึ้นเองจากความเข้าใจ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในเป็นการพรรณนาสถานที่ประเภทสุดท้ายที่มีใช้กันในภาษาทั่วๆ ไปในภาษาต่างๆ การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้ผู้พูดให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นพื้น อาจเป็นคุณสมบัติเรื่องรูปหรือคุณสมบัติในการใช้ของสิ่งนั้นๆ จากนั้นผู้พูดจะเปรียบเทียบอวัยวะต่างๆ ของมนุษย์เข้ากับสิ่งต่างๆ ทำให้สิ่งต่างๆ ดังกล่าวมีด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้าง ฯลฯ ขึ้นมาซึ่งส่วนมากจะยึดตำแหน่งของผู้พูดเองเป็นหลักด้วย แล้วระบุสิ่งที่เป็นรูปโดยให้มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับคุณสมบัติของสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นพื้นดังกล่าว ลักษณะเด่นของการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้คือ การเปรียบเทียบอวัยวะต่างๆ ให้กับสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นพื้น รวมถึงการจำแนกสิ่งที่มีและไม่มีหน้า-หลังในตัวเองในภาษาต่างๆ และการกำหนดหน้า-หลัง ชาย-ขวา ฯลฯ ให้กับสิ่งที่ไม่มิลักษณะดังกล่าวในภาษาบางภาษานั้น อาจจะไม่เหมือนหรือต่างกันแล้วแต่มุมมองของเจ้าของภาษานั้นๆ การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้พบได้ในภาษาต่างๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาหลายภาษาในทวีปแอฟริกา เป็นต้น

การพรรณนาสถานที่ทั้ง 3 ระบบดังกล่าว ไม่จำเป็นว่าในภาษาใดจะปรากฏเฉพาะระบบใดระบบหนึ่งเท่านั้น ในบางภาษาอาจจะมีการพรรณนาสถานที่ระบบที่ 1 2 หรือ 3 หรือทั้ง 3 ระบบรวมกันก็ได้ เช่น ในภาษาไทยมีการพรรณนาสถานที่ทั้ง 3 ระบบ แต่เน้นการใช้ไปที่ระบบสัมพันธ์ และ ระบบเนื้อในมากกว่าระบบแน่นอนเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ แต่ในภาษาทูกู อิมิคเฮอ และ ภาษาเชอทอล มีการพรรณนาสถานที่ระบบแน่นอนเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตามกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชานศาสตร์ (1998) พบว่า ประการแรก ในภาษาใดๆ ก็ตามถ้าไม่มีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวาซึ่งเป็นระบบสัมพันธ์ ก็จะมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน และถ้าไม่มีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน ก็จะมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวาแทน ประการที่สอง การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในหรือระบบแน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่งมีความจำเป็นกับการพรรณนาสถานที่ในภาษาทั่วๆ ไป ถ้าในภาษาหนึ่งมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในน้อยก็แสดงว่ามีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนมาก ในทางกลับกัน ถ้าในภาษาหนึ่งมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนน้อย ก็แสดงว่ามีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในมาก และประการสุดท้าย จากการวิจัยยังพบว่าการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์และ

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนมีแนวโน้มว่ามีการเกิดแบบสลับหลัก (complementary distribution) ด้วย กล่าวคือในภาษาหนึ่งๆ ถ้าพบว่าการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์แล้วก็จะไม่พบการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน หรือถ้าพบว่าการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนก็จะไม่พบการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ ซึ่งบางภาษาก็เป็นเช่นนั้น เช่น ภาษาฤๅษี มิคเฮอและภาษาเชลทอล แต่อย่างไรก็ตามจากข้อสรุปดังกล่าวมีบางภาษาที่ไม่เป็นเช่นนั้น เช่น ในภาษาไทยที่มีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์แต่ยังคงมีร่องรอยการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนอยู่ (ดูตัวอย่าง (40)) หรือในภาษาอิมปีซึ่งมีการพรรณนาสถานที่ทั้งระบบสัมพันธ์และระบบแน่นอนใช้อยู่ทั้งสองระบบ

3.3 การพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปี

จากการศึกษาเรื่องการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปี พบว่า คนอิมปีมีวิธีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ ระบบแน่นอน และระบบเนื้อในครบทั้งสามระบบ การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาอิมปีนั้นคล้ายกับการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาทั่วไป คือเป็นการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งต่างๆ ด้วยกัน และกับตำแหน่งของผู้พูดด้วย การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนนั้น คนอิมปีมีการระบุตำแหน่งของสิ่งต่างๆ โดยเปรียบเทียบกับระดับพื้นที่สูง-ต่ำเท่านั้น และเรียกว่าด้านเหนือและด้านใต้ตามลำดับ ส่วนการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบ เนื้อในนั้น คนอิมปีมีการเปรียบเทียบอวัยวะของมนุษย์ให้กับสิ่งต่างๆ ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นด้วย ซึ่งมีการกำหนดข้างหน้า ข้างหลังและด้านข้าง

3.3.1 การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาอิมปี

การพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีด้วยระบบนี้เหมือนกับการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์โดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นการระบุตำแหน่งของสิ่งต่างๆ โดยแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งของสองอย่างเข้าด้วยกัน รวมถึงการแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตำแหน่งของผู้พูด โดยสิ่งที่คุณต้องการระบุตำแหน่งจะทำหน้าที่เป็นรูปและสิ่งที่ถูกนำไปสัมพันธ์ด้วยจะทำหน้าที่เป็นพื้น ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ดังกล่าว เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ใกล้ ไกล บน ล่าง

เป็นต้น การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบนี้จะปรากฏออกมาในภาษาด้วยการใช้คำบุพบทซึ่งอยู่หลังคำนาม (postposition) ต่าง ๆ เช่น

(54) A: ha2 tho4la4that6 pi6 ho1

ที่ไหน ไทรทัศน์ อยู่ แล้ว

‘ไทรทัศน์อยู่ที่ไหน’

B: ta4?i6 tha2

แก้อี้ บน

‘บนแก้อี้’

(55) n son6tɕin 1 ta4?i6 ?a2

ส้มจิ้น แก้อี้ ได้

‘ส้มจิ้นอยู่ได้แก้อี้’

(56) ku4lo2 ?a4tɕwi tha4 pi6 ho1

เด็ก ต้นไม้ โถง อยู่ แล้ว

‘เด็กอยู่โถงต้นไม้’

ตัวอย่างที่ (54) เป็นการแสดงความสัมพันธ์เรื่องสถานที่ระหว่างไทรทัศน์และแก้อี้ โดยไทรทัศน์มีขนาดเล็กกว่าทำหน้าที่เป็นรูป ส่วนแก้อี้มีขนาดใหญ่กว่าทำหน้าที่เป็นพื้น ในตัวอย่างที่ (54)B ไม่มีคำว่า tho4la4that6 ‘ไทรทัศน์’ ซึ่งเป็นพื้น เพราะด้วยคำดังกล่าวอยู่ในบริบทของการตอบคำถามจึงละรูปไว้

ตัวอย่างที่ (55) เป็นการพรรณนาสถานที่โดยแสดงความสัมพันธ์เรื่องสถานที่ระหว่างผลส้มจิ้นและแก้อี้ โดยส้มจิ้นเป็น รูป และแก้อี้เป็น พื้น

ตัวอย่างที่ (56) เป็นการพรรณาสถานที่โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและต้นไม้ โดยเด็กเป็นรูปและต้นไม้เป็นพื้น

จากตัวอย่างทั้งหมดของการพรรณาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาอิมปี กล่าวได้ว่าคนอิมปีใช้โน้ตโน้ตเรื่องบน-ล่าง และระยะห่างของสิ่งของมาใช้ในการพรรณาสถานที่ ปกติในภาษาอิมปีมีการพรรณาสถานที่โดยใช้ตำแหน่งของผู้พูดเป็นจุดอ้างอิงด้วยเช่นกัน แต่ผู้วิจัยไม่ค่อยพบการใช้โน้ตโน้ตเรื่องข้างหน้า ข้างหลัง หรือข้างซ้าย ข้างขวา มาใช้พรรณาสถานที่ แสดงว่าคนอิมปีไม่ค่อยนิยมใช้ตัวเองเป็นพื้น ทำให้การพรรณาสถานที่ในการกำหนดข้างหน้า ข้างหลัง ข้างซ้าย ข้างขวาไม่ค่อยปรากฏในการพรรณาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ แต่ได้มีการใช้ระยะห่างระหว่างตัวผู้พูดและสิ่งของจะปรากฏออกมาในรูปของการใช้คำคุณศัพท์ที่เฉพาะหรือคำสรรพนามที่เฉพาะมากกว่าซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบการบ่งชี้สถานที่ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4

3.3.2 การพรรณาสถานที่ด้วยระบบแนวนอนในภาษาอิมปี

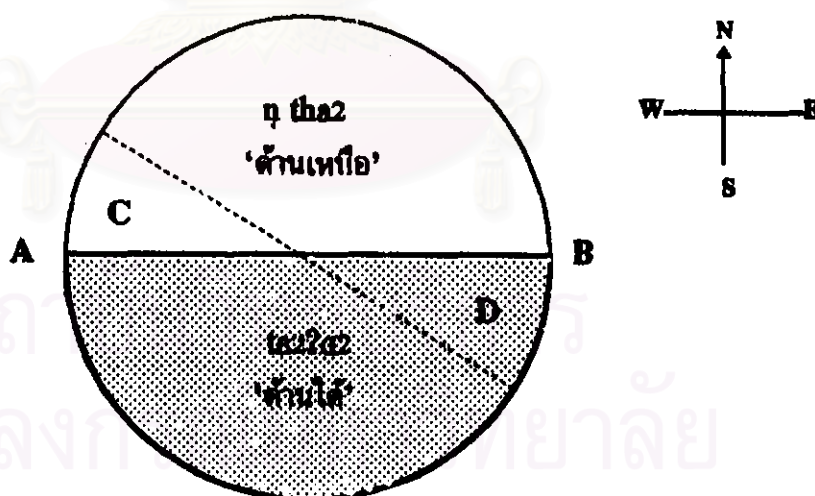
การพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้สามารถใช้พรรณาสถานที่ได้ทุก ๆ ไปตั้งแต่การพรรณาสถานที่จากความสัมพันธ์ของสิ่งของภายในบ้านจนถึงการพรรณาสถานที่ทั่ว ๆ ไป โดยคนอิมปียึดสภาพทางภูมิประเทศของประเทศไทยเป็นสำคัญในการพรรณาสถานที่ นั่นคือยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำของพื้นดินจากสภาพภูมิประเทศทางตอนบนของประเทศไทยรวมถึงพื้นที่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสภาพความเป็นจริงพื้นที่บริเวณตอนบนของประเทศไทยมีระดับสูงกว่าพื้นที่บริเวณตอนกลาง ดังนั้นโน้ตโน้ตเรื่องการพรรณาสถานที่ของคนอิมปีจะระบุว่า ประเทศจีน แคว้นสิบสองปันนา จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน เป็นต้น อยู่ในระดับที่สูงกว่าจังหวัดแพร่ซึ่งคนอิมปีอาศัยอยู่ ส่วนจังหวัดที่อยู่ถัดลงมาจากรัฐแพร่จะมีพื้นที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ภายในบริเวณบ้านคนที่คนอิมปีอาศัยอยู่ พื้นที่บริเวณทิศเหนือและทิศตะวันออกมีระดับสูงกว่าพื้นที่บริเวณทิศใต้และทิศตะวันตก ซึ่งพื้นที่ทางทิศตะวันออกนั้นจะติดกับเทือกเขาที่กั้นระหว่างจังหวัดแพร่และจังหวัดอุตรดิตถ์

คนอิมปีพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน โดยใช้ตำแหน่งของจุดอ้างอิงหรือตำแหน่งของ
สิ่งที่เป็นพื้นเป็นจุดศูนย์ (zero point) และเปรียบเทียบกับระดับพื้นที่โดยรอบของจุดศูนย์ดังกล่าว
แล้วแบ่งพื้นที่รอบจุดศูนย์นั้นเป็นทางเหนือและทางใต้ โดยใช้คำสองคำดังต่อไปนี้

๓ ๒๓๒	'ด้านเหนือ' (ระดับพื้นที่สูง)
๒๒ ๒๓๒	'ด้านใต้' (ระดับพื้นที่ต่ำ)

คำว่า ๓ ๒๓๒ 'ด้านเหนือ' มีรากศัพท์เดียวกับคำว่า ๒๓๒ 'บน' และ ๓ ๒๓๒ ๒๒ 'ท้อง
ฟ้าหรือสวรรค์' ส่วนคำว่า ๒๒ ๒๓๒ 'ด้านใต้' มีรากศัพท์คำเดียวกับคำว่า ๒๓๒ ๒๓๒ หรือ ๒๓๒ 'ใต้'
หรือ 'ล่าง'

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนในภาษาอิมปีมีการแบ่งพื้นที่จากตำแหน่งของผู้พูด
เองหรือจุดอ้างอิง (point of reference) ของผู้พูด ดังนี้

ภาพที่ ๕: แผนภูมิแสดงการแบ่งพื้นที่ในการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนในภาษาอิมปี *

* การแบ่งพื้นที่ในการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนและการแบ่งพื้นที่ในการบ่งชี้สถานที่ซึ่งบ่งชี้ทิศ
ต่าง ๆ นั้น แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปในบทที่ ๖

จากแผนภูมิดังกล่าว เป็นการแสดงการแบ่งพื้นที่ด้านเหนือและด้านใต้ในการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนในภาษาอิมปี โดยยึดตำแหน่งของผู้พูดและหรือจุดอ้างอิงของผู้พูดเป็นหลัก การแบ่งพื้นที่ด้านเหนือและด้านใต้ตามภูมิประเทศดังกล่าวสอดคล้องกับการแบ่งทิศเหนือและทิศใต้ในระบบสากล โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองด้านมีเส้นแบ่งครึ่งที่ลากจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก จากแผนผังพื้นที่ด้านบนของจุดอ้างอิงของผู้พูดแสดงพื้นที่ด้านเหนือและพื้นที่ด้านล่างของจุดอ้างอิงของผู้พูดแสดงพื้นที่ด้านใต้ ในขณะที่ชวกันจุด A เป็นตำแหน่งที่แสดงพื้นที่ด้านใต้อย่างชัดเจน และจุด B เป็นตำแหน่งที่แสดงพื้นที่ด้านเหนืออย่างชัดเจนเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าพื้นที่ภายในบ้านคนนั้น จุด A คือทิศตะวันตกซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ต่ำ และจุด B ซึ่งเป็นทิศตะวันออกเป็นบริเวณพื้นที่สูงจึงมีผลต่อระบบการพรรณนาสถานที่ด้านเหนือและด้านใต้ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ในบริเวณ C ซึ่งจัดอยู่ในบริเวณด้านเหนือนั้นมีความเข้มของการเป็นบริเวณด้านเหนือน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่บริเวณตอนบนทั้งหมด เช่นเดียวกับบริเวณ D ซึ่งเป็นบริเวณที่จัดอยู่ในบริเวณด้านใต้มีความเข้มของการเป็นบริเวณด้านใต้น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณตอนล่างทั้งหมดเช่นกัน การแบ่งพื้นที่ด้านเหนือและด้านใต้ตามภูมิประเทศดังกล่าวของคนอิมปีสอดคล้องกับการแบ่งทิศเหนือและทิศใต้ในระบบสากล ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพภูมิประเทศของที่ตั้งของบ้านคนสอดคล้องกับการแบ่งทิศต่างๆ ในระบบสากล ดังภาพที่แสดงไว้แล้วข้างต้น

คำว่า “ด้านเหนือ-ด้านใต้” หรือ “ทิศเหนือ-ทิศใต้” ของคนอิมปีนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หมายถึง ด้านที่มีระดับพื้นที่สูงและด้านที่มีระดับพื้นที่ต่ำตามลำดับ เพราะสังเกตได้จากรากศัพท์ที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่สาเหตุที่ผู้วิจัยต้องใช้คำว่า ด้านเหนือ ด้านใต้ ในคำแปลของคำอิมปีนั้น เพราะเป็นคำแปลที่คนอิมปีให้ความหมายจริง ๆ มิได้หมายถึงทิศเหนือหรือทิศใต้ในระบบมาตรฐานสากล แม้ว่าในปัจจุบันมีศัพท์เรื่องทิศต่างๆ เริ่มเข้ามาในระบบความคิดของคนอิมปีแล้วก็ตามในการอธิบายทิศต่างๆ ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะยึดทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกตามระบบมาตรฐานสากล ดังนั้นตัวอักษร N จึงหมายถึงทิศเหนือ S หมายถึงทิศใต้ E หมายถึงทิศตะวันออก และ W หมายถึงทิศตะวันตก

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนในภาษาอิมปีนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนในภาษาเชลทอลแล้วพบว่ามิปริมาณการใช้บ่อยกว่า ทั้งนี้เป็นเพราะในภาษาอิมปีมีการใช้การพรรณนาสถานที่ถึง 3 ระบบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในภาษาเชลทอลมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเดียว คือระบบแน่นอนเท่านั้น อย่างไรก็ตามการใช้ระบบแน่นอนในการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีก็มีใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งแบ่งประเภทเนื่องจากการใช้ได้เป็นสอง ประเภท คือ

1..การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนเมื่อใช้ในการพรรณนาสถานที่บริเวณกว้าง หมายถึง การพรรณนาสถานที่ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับสถานที่หรือสิ่งของที่มีขนาดใหญ่ด้วยกัน เช่น บ้านกับบ้าน บ้านกับวัด ต้นไม้กับบ้าน สองฝั่งของถนน เป็นต้น

(57) ʔa4na4mai4 p t̪a2 loʔ4
 อนามัย ด้านเหนือ ไป (อ,ส)
 'ไป (บ้าน) :เหนืออนามัย'

(53) ɲe4t̪o4 t̪w6 ʔi6 p ʔa2 se6 mo4 ɲi6 ho1
 กล้วย ต้น บ้าน ด้านใต้ ด้าน อยู่ แล้ว
 'ต้นกล้วยอยู่ทางด้านใต้ของบ้าน'

2..การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนเมื่อใช้ในการพรรณนาสถานที่บริเวณแคบ หมายถึงการพรรณนาสถานที่ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของเล็กๆในบริเวณแคบ..การพรรณนาสถานที่ในสถานการณ์ดังกล่าว ถ้าใช้คำถามไปตามที่กลุ่มวิจัยมนุษยวิทยาประชานศาสตร์เสนอแนะไว้เพื่อให้ได้การพรรณนาสถานที่ เช่น “บ้านคุณอยู่ที่ไหน” “...อยู่ด้านไหน” หรือ “...อยู่ที่ไหน” คนอิมปีจะตอบโดยการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ก่อนเสมอ เช่น ถ้าถามว่า

ภาพที่ 6: ภาพประกอบแสดงการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน

(59) A: ha2 ku4lo2 ni6 ho1
 ที่ไหน เด็ก อยู่ แล้ว
 ‘เด็กอยู่ที่ไหน’

คนอิมปีจะตอบว่า

B: ʔo4tu1 tha4 ni6 ho1
 ต้นไม้ โกล์ อยู่ แล้ว
 ‘อยู่ใกล้ต้นไม้’

และถ้าถามต่อว่า

A: ha2 se6 mo4
 ที่ไหน ด้าน
 ‘ด้านไหน’

คนอิมปีจะตอบโดยการใช้วิธีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนและมีการแบ่งพื้นที่ตามแผนภูมิ
 ช่างค้น ว่า

B: ɲ tha2 se6 mo4
 เหนือ ด้าน
 ‘ด้านเหนือ(ของต้นไม้)’

สังเกตได้ว่าการพรรณนาสถานที่ซึ่งผู้พูดและผู้ฟังมองเห็นสิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่ คนอิมปี
 มักจะใช้ระบบสัมพันธ์มากกว่าระบบแน่นอน แสดงว่าในระบบการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปี
 เริ่มให้ความสำคัญกับระบบสัมพันธ์มากกว่า อย่างไรก็ตามถ้าผู้ฟังต้องการรายละเอียดเพิ่มขึ้นอีกใน
 กรณีที่ยังหาของนั้นไม่พบ ผู้พูดก็จะใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน

ถ้าจะเปรียบเทียบการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนและการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์เฉพาะมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวาในภาษาอิมปีแล้ว จะเป็นไปตามข้อสรุปจากงานวิจัยของกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชานศาสตร์ว่า ในภาษาหนึ่งถ้าไม่มีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวา จะมีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน และถ้าไม่มีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน ก็จะมีการพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวา ในภาษาอิมปีมีคำบอกข้างซ้าย-ข้างขวา ได้แก่ คำว่า lo4mo1 'ข้างขวา' และ lo4?a2 'ข้างซ้าย' แต่ในการพรรณนาสถานที่จะไม่ใช้มโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวา จะใช้ด้านเหนือ-ด้านใต้ซึ่งเป็นการอธิบายระบบแน่นอนแทน เช่น

ภาพที่ 7: ภาพประกอบการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน

(60) A: phu4pai6 khe4 lo2 ?i2 ha2 pi6 ho1
 ผู้ใหญ่บ้าน คำ ลูก บ้าน ที่ไหน อยู่ แล้ว

'บ้านของลูกผู้ใหญ่คำอยู่ที่ไหน'

B(1): ? tha2 se6 mo4

ด้านเหนือ ด้าน

'อยู่ด้านเหนือ'

ตัวอย่างที่ (60) คำตอบของ B(1) จะใช้ตอบเมื่อผู้ถามเป็นคนอิมปีด้วยกัน แต่จาก (60) ถ้าผู้วิจัยเป็นผู้ถามเอง ผู้บอกภาษาคนอิมปีตอบโดยการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วย มโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวา ซึ่งเป็นการพรรณนาสถานที่ของภาษาไทย ดังนี้

B(2): la4?a2 sc6 mo4 pi6 ho1

ซ้าย ด้าน อยู่ แล้ว

‘อยู่ด้านซ้ายมือ’

จากคำตอบ B(2) ใน (60) ผู้บอกภาษาคนอิมปีเปลี่ยนระบบการพจนานาสนานที่ของตัวเองมาเป็นระบบการพจนานาสนานที่ของผู้วิจัยซึ่งเป็นคนไทย การที่ผู้บอกภาษาเปลี่ยนระบบมาใช้ระบบการพจนานาสนานที่ของภาษาไทยนั้น เพราะผู้ฟังเป็นคนไทยและผู้บอกภาษานี้สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี จึงเปลี่ยนระบบการพจนานาสนานที่เพื่อให้ผู้ฟังที่เป็นคนไทยเข้าใจ ในกรณีนี้เป็นไปได้ว่า ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ฟังไม่มีความรู้ร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (presupposition) ในเรื่องพื้นที่เช่นคนอิมปี

ตัวอย่างต่อไปนี้จะช่วยแสดงให้เห็นว่าคนอิมปีเปลี่ยนระบบการพจนานาสนานที่ของภาษาอิมปีเป็นระบบการพจนานาสนานที่ของภาษาไทย

(61) A: hɛ2 sc6 mo4 la2 pi6

ที่ไหน ด้าน หล้า อยู่

‘หล้าอยู่ด้านไหน’

B: la4?a2 sc6 mo4

ซ้าย ด้าน

‘(อยู่)ด้านซ้าย’

ตัวอย่างที่ (61) ผู้วิจัยขับรถจักรยานยนต์โดยมีผู้บอกภาษานั่งซ้อนท้ายมุ่งหน้าเข้าตัวเมืองจังหวัดแพร่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเพื่อไปเยี่ยมลูกสาวของผู้บอกภาษาชื่อว่าหล้า ขณะขับรถจักรยานยนต์อยู่ผู้วิจัยถามผู้บอกภาษาเป็นภาษาอิมปีมีความหมายว่า ‘หล้าอยู่ฝั่งไหนของถนน’ เพราะขณะนั้นใกล้ถึงที่หมายแล้ว ผู้บอกภาษาตอบเป็นภาษาอิมปีซึ่งมีความหมายว่า ‘อยู่ฝั่งซ้ายมือ’ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบการพจนานาสนานที่จากระบบแน่นอนที่ผู้บอกภาษาเคยใช้มาเป็นการพจนานา

สถานที่ระบบสัมพันธ์ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวา ตามระบบการพรรณาสถานของผู้ฟัง ซึ่งผู้บอกภาษากล่าวว่าถ้าเป็นคนอิมปีด้วยกันก็จะไม่พูดเช่นนี้ แต่จะใช้ ha2?a2 ‘ด้านใต้’ แทน*

3.3.3 การพรรณาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในในภาษาอิมปี

การพรรณาสถานที่ด้วยระบบนี้ คนอิมปีเอนมโนทัศน์เรื่องอวัยวะของมนุษย์นำไปเปรียบเทียบเข้ากับคุณสมบัติส่วนตัวของสิ่งของบางอย่าง ได้แก่ มโนทัศน์ หน้า หลัง ด้านซ้าย เป็นต้น สิ่งต่างๆ ที่คนอิมปีใช้มโนทัศน์ดังกล่าวนำไปอุปถัมภ์ได้นั้น ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ทุ่งนา รอยคัน ไทรทศน์ ตู กาน้ำ เป็นต้น หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าคนอิมปีมองว่าสิ่งต่างๆ ดังกล่าวมีคุณสมบัติ หน้า-หลังในตัวเอง สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้จะทำหน้าที่เป็นพื้นให้สิ่งของอื่นๆ มามีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ด้วย เช่น

(62) A: ha2 keu1 ni6 ho1

ที่ไหน แก้ว อยู่ แก้ว

‘แก้วอยู่ที่ไหน’

B: mo6ka4 npr 4

กาน้ำ หน้า

‘(อยู่)หน้ากาน้ำ’

(63) sa2li2 tuu6 wɛŋʔ2 (kha 4)na2 ni6

โพธิ์ ต้น วัด หลัง อยู่

‘ต้นโพธิ์อยู่หลังวัด’

*อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการพรรณาสถานที่ในระบบแน่นอนเป็นระบบสัมพันธ์ในขนาดคน ในประเด็นของการใช้ด้านซ้าย-ขวาแทนการใช้สภาพภูมิประเทศด้านเหนือ-ด้านใต้ ในกรณีของผู้พูดพูดกับเด็กอิมปี

ตัวอย่างที่ (62) และ (63) เป็นตัวอย่างของการพรรณาสถานที่โดยการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับอวัยวะของมนุษย์เข้าไปเปรียบเทียบกับคุณสมบัติหรือลักษณะประจำตัวของสิ่งของที่มีรูปหรือลักษณะของการใช้งานเหมาะสม ได้แก่ หน้า หลัง ด้านซ้าย สำหรับการพรรณาสถานที่ที่ระบุด้านข้างของสิ่งของที่เป็นพื้นนั้นมิได้มีการระบุข้างซ้ายหรือข้างขวา แต่จะพรรณาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน แทน เช่น

(64) A: ha2 keu1 ni6 ho1

ที่ไหน แก้ว อยู่ แล้วย

‘แก้วอยู่ที่ไหน’

B: mo6ka4 tɿ1 , tɿ2 ?o2 se6 mo4

กาน้ำ ข้าง ด้านใต้ ด้าน

‘อยู่ข้างกาน้ำ ด้านใต้’

ตัวอย่างที่ (64) แสดงให้เห็นว่าในภาษามือบีไม่มีการพรรณาสถานที่ประเภทมุมมองบ่งชี้ กล่าวคือ มีการใช้มุมมองของผู้พูดไปกำหนดด้านซ้าย-ด้านขวาของสิ่งของที่เป็นพื้นเหมือนกับการพรรณาสถานที่ในภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้คนอิมบีจะไม่ใช้การพรรณาสถานที่แบบมุมมองบ่งชี้กับสิ่งของที่คนอิมบีมองว่าไม่มีหน้า-หลังในตัวเอง เช่น ดันไม้ กระติกน้ำ เป็นต้น แต่ถ้าคนอิมบีจะพรรณาสถานที่โดยมีดันไม้หรือกระติกน้ำเป็นพื้น คนอิมบีจะใช้การพรรณาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์และระบบแน่นอนมาใช้ระบุตำแหน่งกับสิ่งของเหล่านั้น เช่น

ภาพที่ 8 : ภาพประกอบแสดงการพรรณาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน

(65) A: ha2 ꞑe4suu2 ꞑi6 ho1

ที่ไหน กว๊าย อยู่ แล้ว

‘กว๊ายอยู่ที่ไหน’

B: ka4ti6 tha4

กระตักน้ำ โถสั

‘(อยู่)โถสักระตักน้ำ’

A: ha2 se6 mo4*

ที่ไหน ด้าน

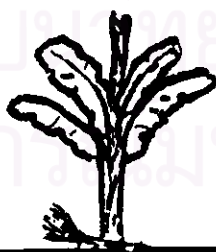
‘ด้านไหน’

B: ta2?a 2 se6 mo4

ด้านใต้ ด้าน

‘ด้านใต้’

ตัวอย่างที่ (65) คนอิมปีจะพรรณนาสถานที่ว่า ‘กว๊ายอยู่โถสักระตักน้ำ’ และถ้ามีคำถามตามต่อว่า ‘อยู่ด้านไหน’ คนอิมปีจะตอบโดยใช้การพรรณนาสถานที่ระบบแน่นอน ซึ่งมีความหมายว่า ‘อยู่ด้านใต้’ จะไม่ใช้การพรรณนาสถานที่แบบมุมมองบ่งชี้โดยกำหนดให้ด้านของกระตักน้ำที่อยู่ด้านตรงข้ามกับผู้พูดเป็นด้านหลังของกระตัก หรือในตัวอย่างต่อไป

ภาพที่ 9 : ภาพประกอบแสดงการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน

*ใน (65) และ (66) ผู้วิจัยมีการถามคำถามว่า “อยู่ด้านไหน” เพื่อต้องการค้ำท้าวคนอิมปีไม่มีการพรรณนาสถานที่ประเภทมุมมองบ่งชี้ คือ กำหนดค้ำท้าว ด้านหลัง ด้านซ้ายหรือด้านขวา ไว้กับสิ่งของที่คนอิมปีเห็นว่าไม่มีด้านหน้า ด้านหลังในตัวเอง

(66) A: nr6 ja4pe6 ha2 ni6 ho1

ที่นั่น ไม้กวาด ที่ไหน อยู่ แล้ว

‘ที่นั่น ไม้กวาดอยู่ที่ไหน’

B: nr6 je4tce4 tuu6 tha4 la2 lche4 ho1

ที่นั่น กว๊วย ต้น โกลี วา ท้า แล้ว

‘ที่นั่น วาโกลีต้นกว๊วย’

A: ha2 se6 mo4

ที่ไหน ด้าน

‘ด้านไหน’

B: ta2?a2 se6 mo4

ด้านใต้ ด้าน

‘ด้านใต้’

ตัวอย่างที่ (66) คนอิมปีจะพรรณนาสถานที่ว่า ‘ไม้กวาดอยู่โกลีต้นกว๊วยนั้น’ และถ้าผู้ถามต้องการรู้ตำแหน่งที่แน่นอน ต้องถามต่อว่า ‘อยู่ด้านไหน’ คนอิมปีจะตอบโดยใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนว่า ‘อยู่ด้านใต้’ ซึ่งหมายถึงทางทิศตะวันตกจะไม่ใช่ตัวเองเป็นสำคัญโดยกำหนดว่า ด้านของต้นกว๊วยที่อยู่ด้านผู้พูด คือด้านหน้าของต้นกว๊วย

จาก (65) และ (66) แสดงให้เห็นว่า ในภาษาอิมปีก็ไม่มีกำหนัดด้านหน้า-ด้านหลังให้กับสิ่งของที่ทำหน้าที่เป็นพื้นซึ่งไม่มีคุณสมบัติด้านหน้า-ด้านหลังในตัวเองโดยใช้มุมมองของผู้พูดเป็นสำคัญเช่นเดียวกับการไม่กำหนดข้างซ้าย-ข้างขวาใน (66)

3.4 สรุป

จากระบบการพรรณนาสถานที่ในภาษาต่างๆ 3 ระบบ ได้แก่ ระบบสัมพันธ์ ระบบแน่นอน และระบบเนื้อใน ซึ่งกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชาชนศาสตร์เสนอไว้ นั้น ผู้วิจัยพบว่า การพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีมีการพรรณนาสถานที่โดยใช้ครบทั้ง 3 ระบบ ซึ่งแต่ละระบบปรากฏในระบบ

การพรรณนาสถานที่และแต่ละระบบสามารถใช้พรรณนาสถานที่ได้ในสถานการณ์เฉพาะที่แตกต่าง
กัน

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาอิมปีนั้นใช้พรรณนาสถานที่เพื่อแสดงความ
สัมพันธ์เชิงพื้นที่ของสิ่งของต่างๆ โดยผู้พูดใช้โน้ตศัพท์เรื่อง “บน-ล่าง” “ใกล้-ไกล” มาใช้แสดง
ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของต่างๆ นอกจากนี้ยังใช้โน้ตศัพท์เรื่องระยะห่างระหว่างตัวเองกับสิ่งของ
มาใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของบ้าง แต่ไม่ใช้โน้ตศัพท์เรื่องซ้าย-ขวามาพรรณนา
สถานที่ภายในสังคมของคนอิมปีเอง การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ในภาษาอิมปี ปรากฏ
ในภาษาด้วยคำบุพบทหลังคำนามต่างๆ

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนของคนอิมปีนั้นคนอิมปีจะยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำของ
บริเวณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสำคัญในการพรรณนาสถานที่แต่เรียกว่าด้านเหนือ-ด้านใต้
ส่วนมากจะใช้ในการพรรณนาสถานที่ในบริเวณกว้าง แต่ถ้าเป็นการพรรณนาสถานที่ในบริเวณแคบ
คนอิมปีจะใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์ก่อนและเมื่อต้องการรู้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า
อยู่ด้านไหน คนอิมปีจึงจะใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนภายหลัง ปรากฏการณ์นี้แสดง
ให้เห็นว่า ในระบบการพรรณนาสถานที่ในภาษาอิมปีในปัจจุบัน ในบางสถานการณ์คนอิมปีมองเห็น
ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของสิ่งของต่างๆ เป็นแบบระบบสัมพันธ์มากกว่าระบบแน่นอน เช่น ในสถาน
การณ์ที่ผู้ฟังสามารถมองเห็นสิ่งของที่ตนเองถามถึงได้หลังจากที่ผู้พูดมีการพรรณนาสถานที่ไปแล้ว

การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในของภาษาอิมปีนั้นคล้ายกับการพรรณนาสถานที่ด้วย
ระบบมีในภาษาอื่นๆ คือมีการเปรียบเทียบอวัยวะของมนุษย์ไปใช้กับสิ่งของที่มีคุณสมบัติหรือการ
ใช้ที่เหมาะสม ได้แก่ กำหนดด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้าง ให้กับสิ่งของต่างๆ สำหรับสิ่งของที่คุณ
อิมปีมองว่าไม่มีด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้างนั้น คนอิมปีจะใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบ
สัมพันธ์และ ระบบแน่นอน คือบอกว่าของสองสิ่งนั้นอยู่ใกล้กันและระบุว่าอยู่ด้านเหนือหรือด้านใต้
แทนการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบเนื้อในประเภทมุมมองบ่งชี้ซึ่งเป็นการกำหนดคุณสมบัติด้าน
หน้า-ด้านหลังหรือด้านซ้าย-ด้านขวาจากมุมมองของผู้พูดเอง ปรากฏการณ์ที่คนอิมปีใช้การ
พรรณนาสถานที่ด้วยระบบสัมพันธ์และระบบแน่นอนแทนการพรรณนาสถานที่ประเภทมุมมองบ่งชี้

นี้แสดงให้เห็นว่าในสังคมของคนอิมปีไม่มีความจำเป็นต้องใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมุมมองปงซี เนื่องจากคนอิมปีมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนที่สมบูรณ์อยู่แล้ว นอกจากนี้คนอิมปียังมีระบบการปงซีสถานที่ที่ละเอียดและซับซ้อนพอเพื่อใช้ระบุสถานที่ของสิ่งของอยู่แล้ว ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงระบบการปงซีสถานที่ในบทต่อไป

เมื่อพิจารณาระบบการพรรณนาสถานที่โดยรวมในภาษาอิมปี พบว่าการพรรณนาสถานที่ทั้ง 3 ระบบในภาษาอิมปีนั้น ระบบสัมพันธ์มีปริมาณการใช้มากที่สุดอาจเป็นเพราะระบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความเป็นสากลมากกว่า อีกทั้งในบริบทของการพรรณนาสถานที่ในบางสถานการณ์ เช่น ในการพรรณนาสถานที่บริเวณแคบ ทั้งผู้พูดและผู้ฟังสามารถเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ด้วยระบบสัมพันธ์ได้ชัดเจนอยู่แล้วและไม่มีความจำเป็นต้องรู้สาระหรือความชัดเจนในการระบุสถานที่ของสิ่งของด้วยระบบแน่นอนหรือระบบเนื้อในซึ่งให้สาระของความชัดเจนและความชี้เฉพาะมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอนและระบบเนื้อในของภาษาอิมปีน่าจะเป็นระบบการพรรณนาสถานที่ที่ดั้งเดิมมากกว่าระบบสัมพันธ์เพราะระบบดังกล่าวแสดงโลกทัศน์ในสังคมของคนอิมปีว่า เคยเป็นสังคมที่เคยอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าและภูเขาและเมื่อคนอิมปีมาอาศัยในสภาพแวดล้อมใหม่มาเรื่อยๆ ระบบการพรรณนาสถานที่ที่เคยใช้อยู่จึงมีการเปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ พบว่าคนอิมปีไม่ใช้มโนทัศน์เรื่องชาย-สาวในการพรรณนาสถานที่ แต่กลับใช้การพรรณนาสถานที่โดยการยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำแทน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปข้อหนึ่งของกลุ่มวิจัยมานุษยวิทยาประชาชนศาสตร์ที่ว่า ในภาษาใด ๆ ก็ตาม ถ้าไม่มีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างชาย-ข้างขวาซึ่งเป็นระบบสัมพันธ์ ก็จะมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน และถ้าไม่มีการพรรณนาสถานที่ด้วยระบบแน่นอน ก็จะมีการใช้การพรรณนาสถานที่ด้วยมโนทัศน์ข้างซ้าย-ข้างขวาแทน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจากงานวิจัยเรื่องการพรรณนาสถานที่ในภาษาอุก อิมิดเฮอซึ่งยึดเรื่องทิศต่างๆ และในภาษาเชงทอลซึ่งยึดสภาพภูมิประเทศขึ้นเขา ลงเขาเป็นสำคัญนั้น ปรากฏว่าสภาพภูมิประเทศดังกล่าวจะครอบคลุมไปถึงการใช้คำกริยาเคลื่อนที่หรือการปงซีสถานที่ในภาษานั้นด้วย

สำหรับการพรรณาสถานที่ระบบแอนอนในภาษาอิมปีซึ่งยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำนั้น พบว่าระดับพื้นที่สูง-ต่ำดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ในระบบการบ่งชี้สถานที่ด้วย ซึ่งปรากฏการณ์ในภาษาอิมปีสอดคล้องกับข้อสรุปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าการพรรณาสถานที่ในภาษาอิมปีได้ยึดเรื่องทิศต่าง ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามการยึดระดับพื้นที่สูง-ต่ำซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการพรรณาสถานที่ที่ปรากฏอยู่ในระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาอิมปีด้วย (ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4-5) ช่วยสนับสนุนคำกล่าวที่ว่าระบบการพรรณาสถานที่และระบบการบ่งชี้สถานที่มีความสัมพันธ์กัน

ในบทต่อไปเป็นการนำเสนอเรื่อง ระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาอิมปี ว่ามีการบ่งชี้สถานที่ด้วยรูปบ่งชี้สถานที่ประเภทใดบ้างและจะนำเสนอลักษณะเด่นของการบ่งชี้ด้วยรูปบ่งชี้สถานที่ประเภทต่างๆ พร้อมทั้งตัวอย่างการใช้ในสถานการณ์ต่าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์และความแตกต่างของระบบการพรรณาสถานที่และระบบการบ่งชี้สถานที่ในภาษาอิมปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย